

ХҮҮХДИЙН ЭСРЭГ ОНЛАЙН БЭЛГИЙН СҮРДҮҮЛЭГ, ХҮЧИРХИЙЛЭЛ ONLINE-GROOMING AND SEXTORTION

*Б.Батжаргал
ДХИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн
Гүйцэтгэх ажлын тэнхимийн ахлах багш
Цагдаагийн дэд хурандаа
Batjargal B,
Police lieutenant colonel,
senior lecturer of the
Department of Criminal intelligence
at the Police school of the
University of Internal Affairs Mongolia*

Хураангуй. Кибер орчинд үйлдэгддэг бэлгийн сүрдүүлэг, хүчирхийлэлд хэн ч өртөх боломжтой, мөн хаанаас ч үйлдэгдэх боломжтой. Тэр тусмаа хүүхдийг энэ төрлийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, үйлдэгдсэн гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, яллах, шийтгэхэд энэ төрлийн гэмт хэргийн талаар мэдлэг чухал юм. Энэхүү өгүүлэлд тус гэмт хэргийн төрөл, хүчин зүйл, үйлдэгддэг арга, хэрэгсэл, төрийн болон төрийн бус байгууллагын зүгээс хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагааг судалж бичив.

Abstract. Cyber crime refers to one of the modern threats to national security. The article provides the main factors that determine the development of cybercrime which like online-grooming and sextortion. Studied government policies and non-government organizations operates.

Түлхүүр үгс: кибер гэмт хэрэг; хүүхдэд садар самуун сурталчлах, уруу татах; интернэт ашигласан бэлгийн сүрдүүлэг; онлайн бэлгийн сүрдүүлэг, хүчирхийлэл.

Key words: information technology crimes; cybercrimes to exploit children; online-grooming; sextortion; violence.

Үндсэн хэсэг. Хил хязгааргүй интернэтэд суурилсан технологийн хөгжил нь амьдралд шинэ шинэ эерэг боломжуудыг нээхийн зэрэгцээ бидний хүүхдэд хараа хяналтгүйгээр хандах сөрөг боломжийг нээж өгч, эрсдэл учруулж байна. Хүүхдийг биет байдлаар бид хамгаалж чадах боловч гэмт этгээдүүд энэ хамгаалалтыг технологийн тусламжтайгаар үгүй хийж чадаж байна гэхэд хэлсдэггүй.

Интернэт ашиглан хоорондоо харилцах, мэдээлэл солилцох, суралцах, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх нь өнөө цагт хүүхдүүдийн амьдралын энгийн нэгэн хэв маяг болсон. Гэвч үүнийг дагаад онлайн бэлгийн сүрдүүлэг, хүчирхийлэл (Online-Grooming; Sextortion) -ийн аюул занал учирч байна.

Бид хүүхэддээ танихгүй хүнтэй ярилцаж, уулзаж болохгүй талаар анхааруулан халамжилдаг ч хүүхдүүд кибер орчинд хүмүүстэй шинээр харилцаа тогтоох, найзын хүсэлтийг хүлээн авах, бүлгэмд элсэх, амьдрал дээр бодитоор нүүр тулж уулзаж байгаагүй ч аль хэдийн онлайн найзууд болсон байх, дагалдах зэрэгт тэднийг танихгүй хүн гэж харахгүй байх нь олонтаа.

Online-Grooming нэр томъёолол нь насанд хүрсэн хүн интернэт ашиглан хүүхэдтэй найз нөхөр болж итгэлийг нь олж авч улмаар түүнтэй дотно харилцаа үүсгэн сэтгэл зүйн эмзэг байдалд тулгуурлан ятгах, айлгах, сүрдүүлэх арга замаар түүнээс нүцгэн зураг, бичлэг зэргийг гаргуулан авах ажиллагаа юм.¹ Энэ ажиллагаандаа гэмт этгээдүүд нийгмийн сүлжээ, цахим шуудан, текст мессеж, онлайн тоглоомын чат болон веб сайтуудыг хэрэгсэл болгон ашигладаг. Гэмт этгээдүүд хүүхэдтэй биетээр уулзах гэж оролддог нь хамгийн аюултай юм. Хүүхдийн гэнэн цайлган,

¹ [https://info.thorn.org/hubfs/Research/2022 Online Grooming Report.pdf](https://info.thorn.org/hubfs/Research/2022%20Online%20Grooming%20Report.pdf)

туршлагагүй байдлыг ашиглан гэмт этгээдүүд төрөл бүрийн сэтгэл зүйн дайралт, дарамт учруулснаар өөрсдийн санаархалдаа төвөггүй хүрч чаддаг нь энэ төрлийн гэмт хэргийн онцлог юм.

Хохирогчийг сонгож онилох шалтгаан:

- Хохирогчийг мэддэг, таньдаг байх;
- Нийгмийн сүлжээний бүлгэмийн гишүүдээс нүдэнд өртөхүйц гадаад төрх байдлаар нь;
- Тусгайлан захиалгын дагуу;
- Санамсаргүй байдлаар;

Хохирогчийг онилсны дараа түүний талаар нийгмийн сүлжээ дэх олох боломжит бүхий л хувийн мэдээллийг нарийн судалж, найз болох хүсэлт илгээдэг.

Эдгээр гэмт этгээдүүд нэг платформоос нөгөө платформ руу буюу хоёрдогч, гуравдагч платформ руу шилжүүлэх, ингэхдээ ихэвчлэн криптографын аргаар хамгаалагдсан (encrypted) платформыг ашиглан харилцдаг нь хууль хяналтын байгууллагууд мөрдөхөд бэрхшээл учруулах, мөрөө баллах зорилготой байдаг. Олон улсын онлайн бэлгийн мөлжлөгийн эсрэг сайн дурын Thorn байгууллагаас хийсэн судалгаагаар хохирсон гурван хүүхэд тутмын хоёрт нь энэ аргыг хэрэглэсэн үр дүн тогтоогдсон.²

Гэмт этгээдүүд хүүхдийн итгэлийг олж авахын тулд түүнтэй тогтмол харилцаатай байж, сонирхдог сэдвээр нь ярилцах, тохиолдсон бэрхшээл, асуудлуудыг нь анхааралтайгаар сонсох, бэлэг илгээх зэрэг аргыг хэрэглэдэг.

Sextortion нэр томъёолол нь Sex extortion гэсэн холбоо үгнээс гаралтай ба дээрхтэй адил итгэлийг олж авах, эсвэл бэлэг, мөнгө санал болгох, шууд сүрдүүлэх аргаар үйлдэгддэг.³

Хүүхэдтэй бэлгийн харилцааны сэдвээр ярилцах, чатлах, түүнд нүцгэн, садар самуун зураг илгээх, ингэхдээ гэмт этгээд байнга дэлгэцийн үйл явцыг бичлэг, скрийншот хийж баримтжуулж байдаг ба буцаагаад эдгээр цуглуулсан материалуудаар сүрдүүлэх; онилсон хүүхдийн талаар нарийн судалгааг хийсний үндсэн дээр мэдээллээр сүрдүүлэх; бэлэглэсэн бэлгийг буцааж нэхэх, төлбөр төлөхийг шаардах; бэлэг, төлбөрийн хариуд нь өөрийн нүцгэн зураг, бичлэг илгээхийг шаардах; нүцгэн зураг, бичлэг нь хэдий байхгүй ч аль хэдийн байгаа мэтээр сүрдүүлэх, хиймэл оюун ухаанд суурилсан технологийн тусламжтай эвлүүлэгт оруулан сүрдүүлж нүцгэн зураг, бичлэгийг гаргуулж авах ажиллагаа юм.

Холбоо тогтоохдоо ихэвчлэн ойролцоо насны ижил эсвэл эсрэг хүйсний хуурамч профайл хаягийг ашигладаг ба олон төрлийн хуурамч хаягаас нэг этгээд нэгэн зэрэг харилцах, эсвэл бүлэг этгээдүүд үгсэн тохиролцож олон янзын дүрээр харилцдаг.

Sextortion нь уламжлалт ба санхүүгийн гэсэн хоёр төрөлтэй.

Уламжлалт төрөл нь гэмт этгээд хохирогчийг сүрдүүлж илүү их зураг бичлэгийг гаргуулж авах, мөн биечлэн уулзаж хүчирхийлэх зорилготой үйлдэгддэг бэлгийн мөлжлөгийн хэлбэр гэмт хэргийн төрөл юм. Хохирогчид нь ихэвчлэн 10-17 насны охидууд байдаг.

Санхүүгийн төрөл нь гэмт этгээд хохирогчийг сүрдүүлж бэлгийн карт, крипто валютаар төлбөр төлснөөр түүний нууцыг хадгалах ба эсрэг тохиолдолд нийтэд дэлгэнэ хэмээн сүрдүүлдэг. Санхүүгийн зорилготой учраас ихэвчлэн хилийн чанадаас үйлдэгддэг ба хохирогчидын дийлэнхийг 13-17 насны хөвгүүд эзэлдэг.

Гэхдээ уламжлалт ба санхүүгийн төрөлд эр, эм хүйсээс үл шалтгаалан ямар ч насны ХҮҮХЭД ХОХИРОГЧ болох боломжтой.

Хэрхэн хамгаалах вэ?

Нээлттэй, илэн далангүй харилцаа, итгэлцэл бол хамгийн сайн хамгаалалт юм. Эцэг эх, асран хамгаалагчид хүүхэдтэйгээ ямар ч сэдвээр нээлттэй ярилцаж, ойлголцож чаддаг, хүүхдэд ямар нэгэн асуудал бэрхшээл тулгарахад эцэг эх, асран хамгаалагчид шууд ханддаг байх итгэлцэл бий болгох, интернэт орчинд хэрхэн зүй зохистой, аюулгүй биеэ авч явах, аюул занал бий гэдгийг, түүнээс

² https://info.thorn.org/hubfs/Research/2022_Online_Grooming_Report.pdf

³ <https://www.ice.gov/features/sextortion> АНУ-ын Холбооны мөрдөх товчооны албан ёсны веб сайт.

урьдчилан сэргийлэх, аюул занал учирсан тохиолдолд тэр даруй мэдэгдэх талаар урьдчилан ярилцах;

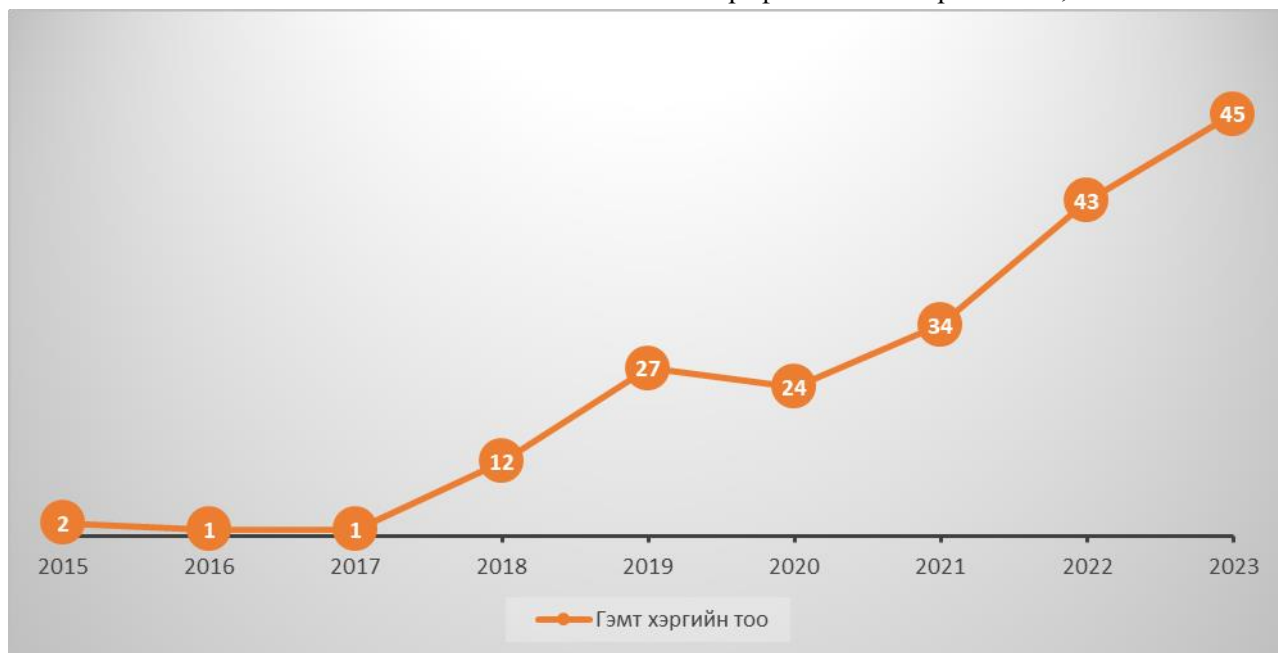
Мөн хүүхдийнхээ хэрэглэдэг гар утас, бусад төхөөрөмжийг шалгах, хэнтэй харилцаж, нөхөрлөж байгааг мэддэг байх, хүүхдийн зан байдал өөрчлөгдөх зэргийг ажиглах;

Хүүхдийн нийгмийн сүлжээ дэх хувь профайлын нууцлал аюулгүй байдлын тохиргоог шалгах. Хэдий чинээ мэдээллийг ил байлгана, төдий чинээ гэмт хэрэгтэнг мэдээллээр хангах боломжтой гэдгийг ойлгуулах;

Ашиглаж байгаа төхөөрөмжүүдэд эцэг эхийн хяналтын тохиргоог идэвхижүүлэх, нэмэлтээр хяналтын программ суулган ашиглах;

Кибер орчинд үйлдэгдсэн хүүхдийн эсрэг гэмт хэргийн нөхцөл байдал:

График 1. Гэмт хэргийн тоо, 2015-2023 он.⁴

Бүртгэгдсэн гэмт хэргийн зүйл, ангиар нь авч үзвэл залилах, хүүхдэд садар самууныг сурталчлах, уруу татах, хүүхэд оролцуулж садар самууныг сурталчлах, заналхийлэх, хүчиндэх, арван зургаан насанд хүрээгүй хүнтэй бэлгийн харьцаанд орох, бэлгийн мөлжлөг, хүн худалдаалах, бэлгийн дур хүслээ ёс бусаар хангах, кибер орчинд хууль бусаар халдах төрлийн гэмт хэрэг тус тус үйлдэгджээ.

Кибер орчинд хүүхдийг гэмт явдлаас урьдчилан сэргийлэх өнөөгийн байдал:

Монгол Улсын Засгийн газар, ХЗДХЯ, МУГХУСАЗЗ, ЦЕГ, Харилцаа холбооны зохицуулах хороо, НҮБ-ын Хүүхдийн сан, Faro төрийн бус байгууллага хамтран цахим гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр 2018, 2019 онд “UNFRIEND, “Цахим орчинг зөв болГоё”, “Зөвийг түгээе” аяныг зохион байгуулсан.⁵

Энэ аянууд хэрэгжих хугацаанд улсын хэмжээнд гэмт хэрэг 10-60 орчим хувиар буурсан. Гэхдээ бууралтыг байнга барьж чадахгүй байна. Хүүхэд хохирсон гэмт хэрэг сүүлийн гурван жил арав, тав, гурван хувиар буурсан эерэг үзүүлэлт бий. Гэсэн хэдий ч жилд дунджаар 1500-2000 хүүхэд гэмт хэргийн хохирогч болж байна⁶.

Монголын Улсын хууль сахиулах байгууллагууд АНУ-ын хууль сахиулах байгууллагуудтай идэвхтэй хамтран ажиллаж, гэмт хэрэгтнүүдийг мөрдөх, яллах, хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангах

⁴ Цагдаагийн байгууллагын хэмжээнд 2022 онд бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн нөхцөл байдал. УБ.,2023

⁵ Цахим орчин дахь хүүхдийн эсрэг гэмт явдлын шалтгаан, нөхцөл, урьдчилан сэргийлэх арга зам судалгааны тайлан УБ.,2021. 34 дахь тал

⁶ Д.Будзаан: Хүүхдийн эсрэг гэмт хэргийн 87 хувийг насанд хүрсэн хүмүүс үйлддэг. ЦЕГ-ын албан ёсны веб сайт, <https://police.gov.mn/a/5049>.

чиглэлээр сайн туршлагаа хуваалцаж байна. Монгол Улсын цагдаагийн байгууллага G7 24/7 цахим гэмт хэрэгтэй тэмцэх Олон улсын сүлжээнд нэгдэн орж⁷, ингэснээр бусад гишүүн орнуудын хууль хяналтын байууллагуудтай шуурхай мэдээлэл солилцон хамтран ажиллах, цахим нотлох баримтыг гаргуулан авах боломжтой болж байна.

Харилцаа холбооны зохицуулах хороо нь хуулиар хүлээсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлэх хүрээнд 2013 оноос www.ekids.mn цахим хуудсыг ажиллуулан хүүхэд, эцэг эх, асран хамгаалагч, багш сурган хүмүүжүүлэгч нарт зориулан хүүхдийн цахим орчны аюулгүй байдлыг хангах, зохистой хэрэглээг сурталчлан таниулах, цахим орчин дахь эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр мэдээ мэдээлэл, зөвлөмж, зааварчилгаа, сургалтын гарын авлага зэргийг бэлтгэн хүргэж байна.⁸

Мөн Хүүхдийн тусламжийн утас 108 нь 24 цагийн турш үнэ төлбөргүйгээр Монгол улсын өнцөг булан бүрээс 0-18 насны хүүхдийн хамгаалал, хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл, хүүхдийн эрхийн зөрчлийн тухай мэдээлэл хүлээн авч, тухайн орон нутаг, байгууллагын мэргэжлийн үйлчилгээнд холбон зуучлах, яаралтай тусламжийн үйлчилгээ үзүүлэх, сэтгэл зүйн нөхөн сэргээх үйлчилгээнд холбон зуучлах, нийгэм сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх, хүүхдийн эрхийг хангахад чиглэсэн мэдээллийг хүргэх, хүүхдийн дуу хоолойг сонсон хүүхэд хамгааллын асуудлаар шийдвэр гаргахад болон хүүхэд хамгаалалд хүүхдийн оролцоог хангах, оролцоонд тулгуурлан хүүхдийг хөгжүүлэх, эрсдэлээс хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх, хүүхэд хамгаалалд төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилготойгоор үйл ажиллагаагаа явуулж байна.⁹

Эрүүгийн хуулийн 16.8 болон 16.9-д хүүхдийг садар самуунд уруу татах, ашиглахыг хориглосон заалт байдаг ч садар самуун явдал гэсэн ойлголтыг нарийвчлан тодорхойлоогүйн дээр кибер орчинд хүүхдийг садар самуунд оролцуулах, уруу татах, ашиглах болон бодит хүүхдийг оролцуулаагүй ч хүүхдийн дүрсийг дуурайлгасан зохиомол дүрийг садар самуунд оролцуулах талаар тусгайлсан заалт оруулаагүй байна. Түүнчлэн, кибер орчинд хүүхдийг уруу татах, холбоо тогтоох, урхидах, кибер орчинд хүүхдийн эсрэг бэлгийн хүчирхийлэл үйлдэхээр дарамтлах гэх зэрэг бусад нарийн асуудлуудыг хуульчилж, зохицуулаагүй байна.¹⁰

Жишээ 1. ...Би тухайн охиноос “чи хэдэн настай вэ” гэж асуухад “13 настай” гэхээр нь “би 19 настай” гэж хэлэхэд “би ах хүнтэй уулзахгүй” гээд байсан.

...Би надтай уулзах юм бол чамтай дахиж уулзахгүй, чи надтай уулзвал чатаа группт тавихгүй” гэж хэлэхэд намайг 1 дүгээр хороолол, 32 дугаар байрны гадаа дуудахаар нь яваад очтол ирээгүй байсан тул “би явлаа шүү” гэхэд “би очиж байна” гэж биччихээд “айгаад байна” гэсэн. Тэгээд 2 цагдаа ирээд намайг бариад авсан...”

Шүүгдэгч Б.А-ын үйлдэлд эрүүгийн хариуцлагыг хүндрүүлэх нөхцөл тогтоогдоогүй ба эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрүүлэх нөхцөл байдал болох тохиолдлын шинжтэй нөхцөл байдлын улмаас анх удаа гэмт хэрэг үйлдсэнийг харгалзан, тухайн гэмт хэргийн нийгмийн аюулын шинж чанар, хэр хэмжээ, гэмт хэрэг үйлдсэн шалтгаан, нөхцөл, хувийн байдлыг харгалзан Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 16.8 дугаар зүйлийн 1-д зааснаар 3000 /гурван мянга/ нэгжтэй тэнцэх хэмжээний буюу 3.000.000 /гурван сая/ төгрөгөөр торгох ял оногдуулах нь зүйтэй гэж шүүх үзлээ.

Санал. Хууль эрх зүйн орчинд өөрчлөлт оруулах, Олон улсад амжилттай хэрэгжиж байгаа гэрээ конвенцид нэгдэн орох. Учир нь одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа манай Улсын хуульд дээрх хүчирхийллийн хэлбэрүүд олон улсын нэр томъёоны агуулгаар орооогүй, зарим нь огт байхгүй.

⁷ Цагдаагийн байгууллага G7 24/7 цахим гэмт хэрэгтэй тэмцэх олон улсын сүлжээнд нэгдэн орлоо

⁸ Цахим орчны хүүхэд хамгаалал | Харилцаа холбооны Зохицуулах Хороо

⁹ Хүүхдийн тусламжийн утас 108 танилцуулга – Хүүхдийн тусламжийн 108 утасны үйлчилгээний төв

¹⁰ Цахим орчин дахь хүүхдийн эсрэг гэмт явдлын шалтгаан, нөхцөл, урьдчилан сэргийлэх арга зам судалгааны тайлан УБ.,2021, [12].

- Ялын бодлогыг чангатгах. Дээрх үйлдлүүдэд оноох ялын бодлого сул байгаа нь шүүхээр орж, ял шийтгүүлсэн хэргүүдээс харагддаг.
- Бүх нийтийн цахим ур чадварыг дээшлүүлэх, мэдлэг мэдээллийг түгээх, санал гомдол хүлээн авах Үндэсний нэгдсэн цахим платформыг хөгжүүлж, олон нийтэд таниулах.
- Төрийн, төрийн бус байгууллага, бизнесийн байгууллагын хамтын ажиллагаа, нийгмийн хариуцлагыг дээшлүүлэх, шинэ түвшинд гаргах шаардлага гарч байна.

ЭХ СУРВАЛЖИЙН ЖАГСААЛТ

1. Хүүхдийг бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийллээс хамгаалах Олон Улсын Thorn байгууллагын 2022 онд гаргасан тайлан.
2. АНУ-ын Холбооны мөрдөх товчооноос Монгол Улсад зохион байгуулсан сургалтын материалууд УБ.,2024.
3. Монгол Улсын шүүхийн шийдвэрийн цахим сан
4. Цахим орчин дахь хүүхдийн эсрэг гэмт явдлын шалтгаан, нөхцөл, урьдчилан сэргийлэх арга зам судалгааны тайлан УБ.,2021.

Цахим эх сурвалж:

5. <https://108.mn>
6. <https://info.thorn.org>
7. <https://www.ice.gov>
8. <https://sherloc.unodc.org>
9. <https://police.gov.mn>
10. <https://shuukh.mn>
11. <https://crc.gov.mn>
12. <https://ekids.mn>